

One sentence a priori definition of דישה.

דישה: אופי הדין:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עג עמוד ב
והדש. תנא: הדש והמנפץ והמנפט - כולן מלאכה אחת הן.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עג עמוד ב
והקוצר. תנא: הקוצר הבוצר והגודר והמסיק והאורה - כולן מלאכה אחת. אמר רב פפא: האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי - חייב שתים, אחת משום תולש ואחת משום מפרק. רב אשי אמר: אין דרך תלישה בכך, ואין דרך פריקה בכך.

רש"י מסכת שבת דף עג עמוד ב
דשדא פיסא לדיקלא - זרק פיסת רגבים לדקל.
ואתר תמרי - השיר התמרים.
תולש - תולדה דקוצר.

מפרק - תולדה דדש, שמפרק תבואה משבליה, לשון פורק מן החמור דישקארגי"ר בלעז +לפרוק משא לעקור דבר ממקומו+ רבינו לוי, וגם בתשובת רבינו משולם הגאון מצאתי כן, ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות. אין דרך תלישה ופריקה בכך - על ידי זריקה, אלא או ביד או בכלי, ותולש כלאחר יד הוא, ופטור.

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף עג עמוד ב
הא דאמרינן במאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב משום מפרק, פירש"י ז"ל שאף זה מפרק תמרים מן הדקל, ותמה אני בוצר וגודר ומוסק ליחייב שתים, אלא עיקר הפי' כדברי האומר שהן נתלשין עם המכבדות ואחר כך דשין אותן, שמחמת דשדא פיסא דיקלא נתלשו המכבדות מהדקל וכשהן נופלין לארץ מכוחו הן נחבטין ונדושין ונפרקין התמרים מן המכבדות והיא תולדה דדש.

הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף לא עמוד ב
מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משבוליה לשון פורק מן החמור ופרש"י ז"ל שאף זה מפרק תמרים מן הדקל ולא נהירא דאי הכי מאי איריא תמרים בוצר וגודר ומוסק ואורה נמי ליחייב תרתי אלא דווקא בתמרים הוא דמיחייב תרתי לפי שהם באילן כעין אשכול וכשהאשכול נתלש מן האילן חייב משום תולש וכשנחבט בקרקע ונפרקין התמרים מן האשכול חייב משום מפרק:

חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף עג עמוד ב
האי מאן דשדא פסא לדיקלא ואתר תמרי וכו' ואחת משום מפרק. פרש"י ז"ל זרק פיסת רגבים לדקל והשיר התמרים מן הדקל חייב משום מפרק דהוה תולדה דדש דמה דש מפרק התבואה משבולי' גם זה מפרק האילן שאינו סובל כל כך מלשון פורק את החמור, ואינו מחוור דאין דישה במחובר אלא בתלוש, והנכון שבזריקת האבן נפל אשכול של תמרים ובנפילתו לארץ נשרו התמרים מן האשכול והרי הוא כנשירת גרעינין מן השבולת:

רש"י מסכת כתובות דף ס עמוד א
מפרק - הנותק דבר ממקום שגדל בו ולא מן המחובר אלא מן התלוש ותולדה דדש הוא שמפרק תבואה מקשיה (שבת דף עג:).

מנחת חינוך מצוה לב

ואיני מבין אם נתלש האשכול ואח"כ נתפרקו התמרים חייב לדבריו משום מפרק ולמה אם מוציא מן המחובר עדיין והוא תולש התמרה בעצמה מן האשכול דנתפרקו התמרים מן האשכול למה לא יתחייב ולמה יגרע מחובר מתלוש בודאי אם קוצר כל האשכול ועדיין מחוברים אין זה מפרק אבל כשתולש מן האשכול דמפריד מן האשכול למה יגרע מחובר מתלוש ולשון הגמרא או דשדא כו' ואתר תמרי היינו התמרים בלחוד ורש"י פי' דמפרק התמרים מן המכבדות עכ"פ למה א"ח וד' הר"ן אינם מובנים והתוס' שם מביאין בשם רש"י מפרק דמפרק האילן ממשאו וא"נ לר"י וברש"י דידן לא מוזכר בלשון זה וכתבו בשם רבינו שמואל שיש על התמרים קליפה עליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק התבואה מן השבולת ואי ששם התמרים מכוסה בקליפה והמפרק מן הקליפה דה"ל מפרק מה ענין למפרק תבואה משבולת דשם הוא מחובר לפסולת ואפי' מפרק עם הלבוש מן השבולת ה"ל דש ואין דמיון זל"ז וע' פ"ק דסוכה מכבדות ובהם תמרים פירש"י מכבדות ענפים וכאן פירש"י שמפרק תבואה מן השבלים ואף זה מפרק תמרים מן המכבדות והיינו דומיא דתבואה דשם עוקר מהשבולת וכאן מן הענף שוים הם אבל ד' ר"ש איני מבין וקצ"ע שרש"י פי' כאן מפרק תולדה דדש שמפרק וכו' ולמה הוי תולדה הלא בענין א' הם ולמה לא נקרא אב כמו לעיל הזורע והנוטע מלאכה א' הם ער"מ פ"ז דהם אבות ולא תולדות.

אגלי טל דש ג

צריך לומר דשאני הכא (שום ובצל) משום שדרכו לקלפו בשעת אכילה, מה שאין כן באגוזים שקליפה עליונה הדרך לקולפה קודם שעת אכילה.. והכא נמי בשאכול ענבים וכיוצא בו.

רבינו חננאל מסכת שבת עד עמוד א

הדש (תנא) [הוא] המפרק הפסולת המחוברת באוכל ומכינתן לברירה או כברה [בזרייה] או בהרקדה.

תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

ואחת משום מפרק - אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו מן הפירות שעליו אלא כמו שפירש רבינו שמואל שיש על התמרים קליפה העליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולת.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף עג עמוד ב

מי שזרק פיסת רגבים בדקל והשיר את התמרים אינו חייב לא משום תולש שהוא תולדת קוצר ולא משום מפרק שהוא תולדת דש שאין דרך תלישה או פריקה אלא ביד או בכלי לא בזריקה והילכך אין כאן סקילה וכתת או קרבן בשוגג אלא שאסור בכך והרי הוא תולש ומפרק כלאחר יד:

יש שואלים ומה ענין פריקה בכאן ואין כאן דמיון לדישה כלל שאם תפרש מפני שהוא מפרק האילן מן הפירות שעליו אין זה דומה לדש ומתוך כך פירשו קצת רבני צרפת שיש על התמרים קליפה עליונה וכשמכה את התמרים משיר אותה קליפה מעליהן וזהו ענין דישה שמפרק את התבואה מן השבולת ומ"מ קצת אחרונהם שאלו אם המפרק תולדה של דש היאך אמרו בפ' המצניע בחולב שהוא חייב משום מפרק והרי אמרו אין דישה אלא בגדולי קרקע והתבאר במציעא פרק פועלים שכל שבבהמה לא נקרא גדולי קרקע וכמו שאמרו שם מה דיש מיוחד שהוא גדולי קרקע ופועל אוכל בו וכו' יצא החולב והמחבץ וכו' עד שפי' שהמפרק האמור בחולב תולדת ממחק וכשהוא חולב ממחק את הדד ומחליקו וי"מ בכל מפרק שהוא תולדת גוזז שכל שמסיר מעליו דבר המכבידו הוא תולדת גוזז ואין הדברים נראין שא"כ למה אמרו חולב אדם עז לתוך הקדרה ומ"מ אי משום דישה הוא ראוי לומר כן שכל שבא מאוכל לאוכל אינו דישה וכן כל (שמשתנה) [שאינו משתנה] כגון זיתים וענבים שסחטן למשקין אין כאן דישה אלא ודאי משום דש הוא וחזרה קושיא למקומה אלא שיש אומרי' הואיל והבהמות רבות בארץ כגדולי קרקע הם וכמו שאמרו בברכות מירבא מארעא רבו מינק לא ינקי אבל חלזון גדל בים ולא בארץ כלל ואין הדברים מחוורים כל כך ושמא תאמר וכל עצמה של שמועה ר"ל אין דישה אלא בגדולי קרקע היאך אפשר להעמידה והלא בסוחט אמרו שאיסורו משום מפרק אלא שמקצת רבנים כתבו שלא נאמר בסחיטה דין מפרק אלא בסחיטת פירות אבל סחיטת בגדים משום מלבן היא וכבר ביארנוה במסכת ביצה ולענין השמועה יש מפרשים שזה שזרק לא תלש התמרים מעיקרן שאלו כן ודאי חייב משום תולש אלא שהיו כבר תלושין ועומדים בין המכבדות וכשזרק השירן וע"ז אמר שאין זה דרך תלישה ולא דרך פירוק אחר שאין מחוברין מעיקרן הא במחברין מעיקרן יש בהם משום תולש ומ"מ אף הם מודים שאין כאן משום מפרק שאלו כן הקוצץ את המחובר חייב שתים ובהדיא אמרו האי מאן דקניב סילקא חייב שתים ולא הוזכר בו מפרק כלל ואין זו ראייה שהחותר את הסילקא אינו מפרק **שאיין מפרק אלא מוציא דבר ממקום שנסתר שם** ומפרישו ממנו:

רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א
ולחשב נמי כותש - חטין במכתשת, להסיר קליפתן, דהואי במקדש בסמנין, אלא לאו, משום דדמייא לדש - לא חשיב לה, דהא נמי **מיפרקה מלבוש היא**.

רש"י מסכת שבת דף צה עמוד א
מפרק - כמו מפרק משאוי, **שפורק אוכל ממקום שנתכסה בו**, והוי תולדת דש, ואית דאמרי תולדה דקוצר - ולא היא, דלאו מחובר הוא, אלא פקיד ועקיר, וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשיה, ולשון מפרק נמי לא שייך למימר, אלא לשון תולש.

תוספות מסכת ביצה דף יג עמוד ב
ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב - פרש"י ואם קלף מתוך השבלין ותימה היכי מקלפא לרב דביתהו כסי כסי האמר לעיל דמולל מלילות מערב שבת וכו' משמע **הא בשבת אסור ויש לומר דהתם מיירי לתלוש מן השבלים שהוא מפרק**

זזהו תולדה דדש שהוא אב מלאכה והכא מיירי בשכבר נתלשו מע"ש מן השבלין אבל עוד הן בקליפתן החיצונה ולכך שרי ומה שפרש"י הכא דאם קלף ונתן לתוך ידו חייב מפני שהוא קבע לא נהירא דבסמוך משמע שהטעם מפני שהוא גמר מלאכה הואיל והוא קולף הרבה ביחד דהיינו דגונו.

